

Könyvekről

egyenlő. A résztvevők 33%-a fehérbőrű, 23%-a a fekete lakosság köréből kerül ki, míg a spanyol származásúak 29%-kal képviseltetik magukat. A tanulók 16%-a még középfokú oktatásban sem vett részt előtte, viszont 58% már főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkezik. Hazai viszonyainkhoz képest meglepő, hogy mindössze csak 3%-uk tanul valamilyen oklevél, fokozat vagy diploma megszerzésének céljával. A tanulók legfőbb akadályait *Cross* foglalta össze: situációs hátrányok, intézményi akadályok, a felnőtt természete, kis önbizalma és végül az információ hiánya jelenti annak akadályát, hogy hatékonyan bekapcsolódjanak a tanulási menetébe.

A hetedik fejezet egy kis kitekintést ad a világ más táján előforduló felnőttoktatási formák összefoglalásával, példaként említik az afrikai bábszínházi foglalkozásokat, az indiai rádióhullámok közvetítette iskolát, a népi iskolákat Skandináviában, populáris zeneoktatást Dél-Amerikában és Nagy Britannia nyílt egyetemét.

A nyolcadik fejezet az amerikai felnőttoktatás hozzáférhetőségét elemzi, ahol 76 millió felnőtt tanul jelenleg, ez a lakosság 40%-át (!) jelenti. Négy feltételt vizsgálnak meg a szerzők: a földrajzi (város vagy vidék; bevándorlók, hajléktalanok kérdése), demográfiai (nemi és korbelti különbségek), szocioökonómiai és kulturális lehetőségeket, amelyek egymással szorosan összefonódva teremthetik meg a lehetőséget vagy éppen az akadályt a felnőttoktatásban való részvételre.

A könyv harmadik nagy része a felnőttoktatás professzionalizálhatóságának kérdésével foglalkozik. A tárogatók mellett az aggodalmaskodók arra figyelmeztetnek, hogy ezzel az andragógiai gyakorlat elitjét termelnék ki, amely egyre inkább leszűkítené a résztvevők tanuláshoz való hozzáférését. Ehelyett inkább egy gigantikus esernyő alá gyűjtik *Merriam* és *Brockett* a különböző oktatási formákat, akár helyi, akár nemzeti vagy nemzetközi igényeket elégítenek is ki. Ezt követi az andragógiával foglalkozó legfontosabb amerikai intézmények, újságok, egyetemi és doktori lehetőségek felsorolása és bemutatása.

A tizedik fejezet foglalkozik az andragógiai gyakorlat el nem ismert és így gyakran láthatatlan oldalával. Példaként említi azokat akik személyük miatt nem nyernek elismerést a felnőttoktatásban, úgyszólván mint afroamerikaiak, indián lakosság, mexikói amerikaiak, szellemi és testi fogyatékosok, homoszexuálisok, idősek. A „láthatatlanság” további okai lehetnek a kizsákmányolás, a perifériára szorítás, szociális erőtlenség és erőszak. A felnőttoktatás azokat a felnőttoktatókat sem látja szívesen, akik az egészségügyben tevékenykednek, továbbá a könyvtárosokat, börtönben tanítókat, vallásoktatókat, közösségfejlesztőket, távoktatókat stb.

Az utolsó fejezet foglalkozik a felnőttoktatás feszültségektől sem mentes lehetséges jövőjével. A továbbfejlődést biztosítja a más tudományágakkal való egyre szorosabb együttműködés (szociológia, szociálpszichológia, pszichológia, történelem és közigazgatás) és ezekről a területekről kölcsönvett és a felnőttoktatás igényeinek megfelelően átalakított tudás alkalmazása a tantervekben. A szerzők a tudás forrásainak kiszélesedését jelzik, megemlítve a populáris kultúrát, a novellákat, filmeket, színdarabokat, verseket, dalokat és képregényeket mint az eddig még nem kellően kiaknázott lehetőségek tárházát. A szerzők alapvetően az informális tanulás irányába tapasztalják az andragógiai praxis eltolódását. A jövő legfőbb célkitűzését a kritikus gondolkodás fejlesztésében látják, ez lehet ugyanis annak garanciája, hogy a felnőttek a készen kapott elméleteket és véleményeket ne fogadják el autoritásra hivatkozva. Ezáltal szerezhetnek tudomást a különböző életmódokról és gondolkodási alternatívákról, így tudnak közülük választani és minél tartalmasabb életet élni.

Csörsz Emese

Maureen McLaughlin és MaryEllen Vogt: Portfolios in Teacher Education *International Reading Association, Newark, 1996, 156 o.*

Többször találkozunk a pedagógusok azzal a problémával, hogy a hagyományos értékelési eszközök (beszámolók, tesztek, stb.) nem nyújtanak elég információt, a tesztek alapján az értékelő szakember csak a tanulás eredményével találkozik, és nem nyer betekintést magába a tényleges tanulási folyamatba. A felmerült újítási igényekre válaszként született meg a portfólió értékelés módszere.

A portfólióértékelés olyan teljesítménymérő módszer, melyben a tanulók fejlődését többféle forrásból származó információ összegyűjtésével méri fel a pedagógus. A portfólióknak többféle típusa lehet: a *folyamat portfóliók* azt mutatják be, hogyan birkózik meg a tanuló a tanulási folyamat egyes állomásaival. A *dokumentációs vagy leíró portfóliók* az idő függvényében demonstrálják a tanulók haladását, a portfóliókban található minden 'bizonyíték' értékelésre kerül. A *bemutató portfóliók* a legjobbnak ítélt munkákat tartalmazzák. A legtöbb pedagógus, a fent említett portfóliókat egyesítő *teljesítmény portfólió* híve, mivel ez adja a legteljesebb képet a tanulók tanulási folyamatáról. Ez az új értékelési eszköz kollaboratív jellegű, demonstrálja a tanulási folyamatot, értékeli a megszerzett tudást, aktív részvételt biztosít a tanulási folyamatban, hangsúlyozza a tanulók számára az ön-reflektálást és az önértékelést, és újfajta szerepet kínál nekik és a tanároknak. A portfólió összefoglaló elnevezés arra utal, hogy az ilyen elvek alapján elvégzett munka végeredméke egy dosszié, melyben az egy-egy tanulóra vonatkozó összegyűjtött dokumentumokat tárolják.

Szándéka szerint a könyv olyan általános illetve középiskolai leendő és gyakorló tanároknak készült, akiknek nem csak megtanulniuk, de meg tapasztalniuk is kell a legújabb oktatási módszereket. Ehhez kapcsolódóan a tanárképző szakemberek munkáját is hivatott elősegíteni. Szerkezetét tekintve, a könyv három részen és ezeken belül tíz fejezeten keresztül mutatja be a portfólió módszer használatát.

A bevezető és az első fejezet témamegjelölése után a második fejezet előrevetíti az elmélet és a gyakorlat összekapcsolásának lehetőségeit. A folyamat bevezetésének kezdetén a gyakorló tanárok és a felsőoktatásban dolgozó kollégáik feladata kapcsolatot teremteni a tanterv, az oktatás és az értékelés között. Meg kell határozni a tanulási célokat, a portfólió elkészítésének hasznosságára vonatkozó racionális érveket, az értékelési kritériumokat, illetve el kell készíteniük a portfólió folyamat teljes leírását.

A második rész már konkrétan a gyakorlati megvalósíthatósággal foglalkozik. A harmadik fejezetben a szerzők hangsúlyozzák mennyire fontos szerepet kap az oktatók személyes portfóliója, amely modellként szolgál a tanulók számára. Ennek haszna, hogy képet kapjanak a tanulók arról, tanáraik hogyan értékelik a kért feladatot, hogyan épül fel egy portfólió, betekintést ad a visszajelző folyamatokba, elmélyíti a diák-tanár kapcsolatot és a tanulók is rájönnek, hogy a modellezés értékes része az oktatásnak.

A negyedik fejezet az egyén teljesítményére vonatkozó visszajelzések módszereivel foglalkozik. A könyv által idézett példában ehhez a tanulók saját műveltségi történetük portfólióját készítették el. Az elkészült munkákról adott visszajelzések a következő formákban történhetnek meg: konferenciák, melyek célja a megerősítés és a felülvizsgálás; kiscsoportos megbeszélés, ahol a szorongás csökkentése a cél; érvelési folyamat, ahol kapcsolatot teremtenek a cél és a tényleges teljesítmény között és dokumentálják az egyéni fejlődést; és végezetül az önmaguk és a társak által adott értékelés, mely azt hivatott jelezni, mennyire jól haladnak a tanulók a cél elérése felé. E visszajelzési módok során a tanulók a tanulást mint folyamatot látják, rájönnek hiányosságaira, meglátják az egyes kurzusok közötti kapcsolódási lehetőségeket és megtanulják, hogy gondolataikat értékelik és megbecsülik. Az ötödik fejezet konkrét betekintést ad a folyamatba egy elemi- és egy középiskolai olvasáskurzus példáján keresztül.

A hatodik fejezet részletesen szól a konferenciák és az elkészült portfóliók értékelésének tényleges menetről. A konferenciákon az a cél, hogy a tanulók megmagyarázzák portfóliójuk egyes részleteit, megbeszéljék a különböző kérdéseket és témákat és visszajelzést, támogatást kapjanak. Így a tanárok is jobban megértik tanulók gondolkodási folyamatait. A portfóliók értékelése folyamatos. Az oktatók négy szinten értékelnek: kivételes, alapos, megfelelő és nem megfelelő. A kitöltés a tanulók jelenlétében folyik és a kész értékeléseket megkapja az osztály.

A hetedik fejezet a tanulók oldaláról vizsgálja meg a portfólió folyamatot. Természetes, hogy a számukra eddig ismeretlen folyamat bevezetésének kezdetén a vizsgált tanulók aggódtak jegyeik alakulása miatt, viszont a szemeszter végére, már a legtöbben tetszésüket fejezték ki. Növekedett az önbizalmuk, megfelelőnek tartott mennyiségű írásos visszajelzést kaptak, aktívan részt vehettek saját értékelésükben, a folyamatot végig az együttműködés jellemezte és a tanult anyag mélyebb szintézisét érték el. A pozitív fogadtatást az oktatók azzal is elősegítették, hogy a hallgatók részletes sillabuszt kaptak, megbeszéltek velük a felmerülő problémákat, kérdéseket és segítettek a konferenciákon, fogadóórákon. Ugyanígy pozitív tapasztalatokról számol be a nyolcadik fejezet is a végzett tanárokkal kapcsolatban.

A harmadik részben a kilencedik és a tizedik fejezet a portfólió értékelés további alkalmazási lehetőségeire mutat rá. Segítségével gazdagabb képet kaphatunk a jelöltekéről az egyetemi szakokra, a tanárképzési programokra történő jelentkezések elbírálása során, segítheti a gyakorló tanítást, a már dolgozó pedagógusok munkáját illetve a még csak állásért folyamodó tanárok elbírálását.

Könyvekről

A könyv végén a függelékben megtalálható egy, az értékeléssel kapcsolatos glosszárrium, illetve példák a portfólió folyamat egyes lépéseire. A könyv egésze gazdagon illusztrált, a gyakorlathoz kapcsolva mutatja be a portfólió folyamat elméletét, híven a módszer szelleméhez. A magyarországi értékelési kultúrában még nem ismert a könyv által leírt módszer, áttanulmányozása új perspektívát nyújthat a magyar értékelési szakemberek számára.

Tarkó Klára